

Rubriektitel: Apenkooi

Artikeltitel: “Wacht even... creativiteit is dus méér dan originaliteit”

Zelfs een kind dat niet van gym houdt, wordt blij van apenkooi: alle klimrekken, ballen en toestellen uit de kast en spelen maar! In de nieuwe openingsrubriek Apenkooi doen Anne van Hees en Geert Bors precies dat: vrij en blij verkennen zij dit keer het fenomeen creativiteit. Dan stuit je bijvoorbeeld op Czikscentsmihalyi: “Creativiteit is wat ons leven zinvol maakt.”

1. Wat is creativiteit?

Poeh, creativiteit is niet zomaar een onderwerp. Zo ongeveer elk veld van sociologie tot economie en van taalkunde tot pedagogiek heeft er wel ideeën over ontwikkeld. Eerst maar eens kijken op Wikipedia, de online-encyclopedie die tot stand gekomen is via dat prachtige concept van de “*Creative Commons*”.

De Nederlandse versie opent zo: “Creativiteit wijst in het algemeen naar een vermogen om iets nieuws te scheppen. Een individu of een groep toont creativiteit wanneer een nieuw concept of object wordt gemaakt, of wanneer een originele oplossing voor een probleem wordt gevonden.” De Engelse Wiki doet daarop een belangrijke aanvulling, namelijk: creativiteit verwijst naar het fenomeen waarbij een persoon iets nieuws creëert, *dat een zekere waarde heeft*. Creativiteit is dus meer dan originaliteit: het nieuwe moet wel een constructieve toevoeging zijn aan wat we al hadden, kenden of deden.

Flow-psycholoog **Mihalyi Czikscentsmihalyi** ziet creativiteit als een centrale bron van betekenis in ieders leven. Ten eerste, stelt hij, komen de meeste dingen die we interessant en belangrijk vinden voort uit onze menselijke creativiteit. “Dat wat ons anders maakt dan apen – onze taal, waarden, artistieke expressie, ons wetenschappelijk begrip en technologie, is het resultaat van menselijke inventiviteit die herkend, beloond en doorgegeven is.” Daarnaast vindt hij de ervaring van het zijn in een creatieve bui waardevol: we voelen dan dat we méér leven dan op normale momenten. “Het is een mate van opwinding die dicht komt bij de ideale voldoening die we allemaal hopen te krijgen in het leven, en maar zelden krijgen.”

2. Kun je leren creatief te zijn?

Dat ligt een beetje aan je definitie. Mensen die we doorgaans creatief noemen en die werkelijk ergens in uitblinken, zijn moeilijk navolgbaar. Een topvoetballer die met briljant overzicht het juiste steekpassje geeft, een virtuoos schilder of een wetenschapper wiens vinding de wereld verandert – dat doet niet iedereen ze zo maar na.

Maar geen van die toppers is als een creatief genie geboren. In zijn boek *Uitblinkers* introduceert journalist **Malcolm Gladwell** de 10.000-uurregel, die erop neerkomt dat talent voor een groot deel een kwestie is van passie, moed, oefening en doorzettingsvermogen. The Beatles wisten na hun eerste succesjes door te pakken omdat ze jarenlang avond aan avond samen gespeeld hadden in de donkere havenkroegen van Hamburg. Ze hadden hun 10.000 uur erop zitten en konden de creatieve vruchten van hun inspanning gaan oogsten.

Denk dus vooral niet dat de ene mens nou eenmaal met creatieve talenten geboren is en de ander niet. Psychologe **Carol Dweck** maakt een onderscheid tussen mensen die geloven dat hun intelligentie, creativiteit en andere talenten een vast gegeven zijn (*fixed mindset*) en mensen die geloven dat ze door oefening en inspanning kunnen groeien (*growth mindset*). Vaak zijn het de mensen met een growth mindset, waarbij talent werkelijk kan opbloeien. Laat dat een les aan ouders en leraren zijn, stelt Dweck: “Laat je kinderen zien dat talent zich ontwikkelt door passie, leren en doorzetten. Laat ze zien dat uitdagingen leuk zijn, dat moeite loont, dat je van fouten leert en dat zelfs falen je op de weg naar succes kan brengen.”

3. School en creativiteit – is dat een goede match?

Zou natuurlijk wel moeten! Als onze maatschappij in de 21ste eeuw ergens om vraagt, dan is het creativiteit, zegt onder andere **Ken Robinson**. Scholen hebben als doel kinderen “op te leiden voor de toekomst”. Hoe die toekomst eruit gaat zien, weet geen mens. Dat er dingen drastisch zullen veranderen, is erg waarschijnlijk. De toekomstige generatie kan zich daarom niet beter voorbereiden dan door te beschikken over een flinke dosis creativiteit.

De roep om creativiteit is niet van gisteren. Al bij zijn aantreden als hoogleraar in 1950 stelde de psycholoog **Joy Paul Guilford** hardop deze vragen: “Waarom lijkt er zo weinig relatie tussen onderwijs en creatieve productiviteit? Waarom lukt het scholen niet meer creatieve mensen af te leveren?” In zijn voetsporen is veel onderzoek naar creativiteit en onderwijs gedaan. Onder andere authentieke, complexe taken blijken creativiteit in de hand te werken, net als leraren die zien wanneer hun leerlingen intrinsiek gemotiveerd zijn.

Er lijkt een haast conflictueuze relatie tussen onderwijs en creativiteit. Onderwijskundig onderzoek tracht resultaten van onderwijs te optimaliseren. Vaak zijn die resultaten nauw gedefinieerd, mede omdat dit helpt om preciezer vast te stellen welke handelingen al dan niet werken. Maar net als tact, intuïtie of welbevinden, is creativiteit een aspect van onderwijs dat niet makkelijk in fijnmazige handelingsplannen te vangen is. Je merkt wanneer het er is, maar je krijgt het zelden boven tafel door een vooraf vastgestelde methode te volgen.

Voor scholen die sterk waken over de resultaten van hun leerlingen, is creativiteit een lastig fenomeen. Voor scholen die vooral gericht zijn op het proces, zou creativiteit wel eens de ultieme uitdaging voor leerkrachten – in de rol van procesbegeleiders – kunnen zijn.

4. Hoe creëer je ruimte voor creativiteit in de klas?

Extra lessen beeldende vorming? Meer toneelspel? Een kunstenaar uitnodigen? Geen slechte ideeën, maar de impact van de houding van de leerkracht is vele malen groter. Creativiteit is misschien moeilijk te sturen, het is wel te faciliteren. Dit vraagt van leerkrachten in de eerste plaats dat zij hun beoogde doelen deels loslaten en daarmee plaats maken voor nieuwe – voor hen nog onbekende – resultaten. Dat kinderen niet allemaal dezelfde kip moeten naknippen, maar de leerkracht hen inspireert om een eigen uiting aan Pasen te geven.

Of een leerkracht mogelijkheden en kansen voor creatieve processen herkent, hangt grotendeels af van zijn eigen ervaring. **Richard Florida** schrijft in *The rise of the creative class* dat leerkrachten tot de creatieve klasse zouden moeten behoren, dat zij aan de basis staan om de creatieve klasse te laten groeien en hen te begeleiden zich verder te ontwikkelen.

Wanneer een leerkracht zelf (veel) ervaring heeft met creatieve processen en de beleving kent die daarmee gepaard gaat, dan zal hij deze ook aan de leerlingen gunnen, het proces bij hen herkennen en er de voorwaarden voor weten te scheppen.

Geert Bors
Anne van Hees